

Sierocińska, Elżbieta

Szkic dziejów Szkoły Podstawowej im. H. Sienkiewicza w Pruszkowie

Przegląd Pruszkowski nr 3, 34-57

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Szkic dziejów Szkoły Podstawowej im. H. Sienkiewicza w Pruszkowie

JAK DOSZŁO DO ZAŁOŻENIA SZKOŁY

W roku 1924 kondukt wiozący zwłoki Henryka Sienkiewicza do stolicy przejeżdżał przez Pruszków. Mieszkańcy miasta oddając hołd wielkiemu pisarzowi, na pamiątkę tego wydarzenia podjęli decyzję zbudowania nowej szkoły i nazwania jej imieniem Henryka Sienkiewicza. Ale to był właściwie pretekst, do budowy szkoły przystąpiono, ponieważ rozwijające się miasto miało trudności w zapewnieniu nauki swym dzieciom.

W roku 1929 hrabina Jadwiga Potulicka ofiarowała na rzecz miasta plac o powierzchni 8.987,95 m² (z parceli Ostoja) z przeznaczeniem na budowę szkoły. Tę parcelację zatwierdził Urząd Starostwa Warszawskiego¹⁾. Plac znajdował się przy ulicy Lipowej na skrzyżowaniu z ulicą Pęcicką a torami kolejki EKD (przy wiadukcie). Natomiast inny dokument podaje, że plac pod budowę zakupiono od hrabiego Antoniego Potulickiego w roku 1933 za cenę 50 tysięcy zł²⁾.

W roku 1934 projekt szkoły został opracowany przez inż. Bohdana Lewandowskiego i w tymże samym roku zaczęto wznosić mury. Budowę szkoły finansował Magistrat Pruszkowa z funduszu państwa. Wykonawcami byli: częściowo urząd miasta oraz przedsiębiorstwo budowlane braci Hichel, następnie budowę przekazano przedsiębiorstwu warszawskiemu. Roboty szły bardzo powoli. Nadszedł rok szkolny 1936/37 i okazało się, że dla 80-ciora dzieci zabrakło miejsca w pięciu pruszkowskich szkołach. Wówczas burmistrz miasta Stanisław Gruszczyński powołał Komitet Budowy do którego weszli m.in. Franciszek Gomuliński — przew. Nadzoru Szkolnego, dr Handelsman, dr Ruskiewicz, dr Łuniński, dr Steffen, poseł Zencykowski i Edward Wińczuk.³⁾

Komitet Budowy spowodował, że już w dniu 1.IX.1938 r. przekazano do użytku część budynku (od ul. Lipowej). Był to budynek dwupiętrowy, podpiwniczony, posiadający: 9 sal lekcyjnych, małe, szatnie na każdym piętrze, pokój nauczycielski, gabinet kierownika, sekretariat. Brak było urządzeń sanitarnych. Prowizoryczne ubikacje urządzono w małym budynekczku obok szkoły. Następnie zamierzano przystąpić do budowy części drugiej budynku i sali gimnastycznej.

Praca szkoły w pierwszych dniach nauki była niezwykle trudna. Mokre ściany, wilgoć i zimno. Robotnicy kończyli wnętrza klas już w trakcie nauki. Centralne ogrzewanie zaczęło działać dopiero pod koniec listopada.

¹⁾ Dokument planów „Miasto-Ogród Ostoja” z 1929 r. w posiadaniu Józefa Lewandowskiego — inż.-arch. miasta Pruszkowa w okresie międzywojennym.

²⁾ Głos Pruszkowa Nr 19—20 z 1938 r.

³⁾ Kronika Szkolna.

Pierwszym kierownikiem szkoły został Stanisław Kalbarczyk, wyłoniony drogą konkursu spośród 10 kandydatów. W skład grona nauczycielskiego wchodził: Stanisław Kalbarczyk — kierownik szkoły, Wacław Bargieł, Zofia Bereśniewicz, Zofia Cybulska, Helena Korzeniewska, Stanisław Nizański, Zofia Sadowska, ks. Wacław Herr — katecheta.

Uroczyste przekazanie szkoły i jej poświęcenie odbyło się w dniu 4.XII.1938 r. „Głos Pruszkowa” tak skwitował to wydarzenie; „...Po nabożeństwie szkolnym (...) uformował się pochód młodzieży szkolnej ze sztandarami i orkiestrą strażacką, który skierował się na ulicę Pęcicką (obecnie 17-go Stycznia)... Po przemówieniu burmistrza Gruszczyńskiego głos zabrał przedstawiciel władz szkolnych inspektor Radwański, a następnie przewodniczący Nadzoru Szkolnego dyr. Gomuliński, poseł Zenczykowski kierownik szkoły Kalbarczyk i inni. Następnie odbył się popis chóru szkolnego poczem nastąpiło zwiedzanie budynku i sal szkolnych...”⁴⁾.

Do rejonu Szkoły Nr 6 weszło część dzieci z rejonów szkół nr 1,2,3, dzieci mieszkające w pobliżu nowowytbudowanej szkoły oraz te dzieci, które sprawiały trudności wychowawcze w innych szkołach. Te ostatnie stanowiły duży procent młodzieży szkolnej, toteż praca z nimi nie należała do łatwych.

Pierwszy kierownik z chwilą podjęcia pracy dążył do szybkiego wykończenia budynku, gromadził pomoce naukowe, książki dla biblioteki oraz założył dokumentację szkoły.

LOSY SZKOŁY W CZASIE OKUPACJI

Nadszedł dzień 1 września 1939 r. Jeszcze przez pewien okres odbywały się lekcje w nowooddanej Szkole. Wkrótce gmach Szkoły zajęło wojsko hitlerowskie, które z małymi przerwami okupowało go do końca wojny. Sprzęt szkolny został całkowicie zniszczony. Ławki i pomoce naukowe zwalone na podwórki służyły jako opał. Nie ocalała również dokumentacja i kronika Szkoły. Niektórzy nauczyciele przechowali część książek we własnych domach jak np. H. Korzeniewska. Nauczycielki Maria Kalbarczykowa i Zofia Sadowska owijając w prześcieradła pozostałe książki wyniosły je do prywatnego mieszkania. Tam znajdowały się do końca okupacji i były wypożyczane dzieciom do czytania.

Po paru miesiącach władze niemieckie pozwoliły wznowić naukę w Szkole. Ponieważ budynek przy ul. Lipowej był nadal zajęty nauka odbywała się w budynku Szkoły Ogólnokształcącej im. Tadeusza Kościuszki, oczywiście w skróconym wymiarze i w godzinach po południowych. Kierownikiem została Zofia Sadowska, gdyż Stanisław Kalbarczyk 6.IX.1939 r. wyruszył na tereny wschodnie Polski jak większość mężczyzn zgodnie z nieodpowiedzialnym wezwaniem radiowym płk. Umiastowskiego. Po powrocie do Pruszkowa w dniu 13.X. tego samego roku został aresztowany i osadzony na Pawiaku, a następnie rozstrzelany w Palmirach (4 maja 1940 r.)⁵⁾, gdzie leży w mogile „O” na Cmentarzu Mauzoleum. Młodzież naszej Szkoły odwiedza grób pierwszego kierownika i składa kwiaty na jego mogile.

W roku 1941 przeniesiono Szkołę do prywatnego budynku przy ul. Stalowej 3. Pomieszczenia nie odpowiadały potrzebom szkolnym, izby

⁴⁾ „Głos Pruszkowa” 1938 r. nr 19—20.

⁵⁾ Został rozpoznany przez żonę w 1946 r., kiedy to odkopano zbiorowe mogiły — relacja ustna żony M. Kalbarczykowej.

Palmiry: klasa IIIa składa kwiaty na grobie pierwszego kierownika Szkoły, Stanisława Kalbarczyka

lekcyjne były małe i ciemne, a dzieci w klasie dużo. W owym czasie kierownikiem Szkoły został Stanisław Niżański.

W roku 1942 Szkoła musiała opuścić budynek. Znalaziono nowe pomieszczenie w domu pani Rudzińskiej przy ul. Lipowej 38. Odstąpiła ona na użytek Szkoły część pomieszczeń oraz duże podwórkó, gdzie dzieci mogły swobodnie i bezpiecznie przebywać.

W roku 1943 inspektorat mianował nowego kierownika Szkoły, Został nim Ukrainiec Jajus, zaciekle wróg polskości. Palił w piecu polskimi książkami i dokumentami szkolnymi. Jak twierdzą nauczycielki z nim pracujące, nie znał się zupełnie na pracy pedagogicznej. Nie włączał się w sensie pozytywnym w sprawy szkolne, zajmował się tylko administracją. Na tym stanowisku był niecały rok. Któregoś dnia nie przyszedł do pracy i słuch o nim zaginął. Kierownictwo objął jeden z nauczycieli — Stanisław Niżański, który sprawował swoją funkcję do roku 1948.

Wynajęty budynek p. Rudzińskiej stał w niedużej odległości od tzw. glinianek, nad którymi Niemcy dokonywali egzekucji Żydów. Dzieci oglądały te sceny z okien szkoły, widziały leżące trupy. Odczuwały strach i lęk, przerażone siedziały w ławkach i często płakały, chociaż były jeszcze małe 8—11 lat (kl. I—V)⁷⁾.

A oto dwa „obrazki” z tamtych lat opowiedziane przez nauczycielkę Marię Kalbarczyk: „Pewnego razu zauważyliśmy podczas lekcji dwóch żandarmów prowadzących młodą elegancko ubraną kobietę i dziecko, mające 4—5 lat. Kobieta żywo rozmawiała z żandarmami, o czymś ich przekonywała, a dziecko skakało po ścieżce i coś goniło. Dzieci w kla-

⁷⁾ Relacja ustna ucznia Jana Wińczuka.

się zamarły z przerażenia. One wiedziały przecież, gdzie idą ci ludzie. Egzekucje odbywały się w tym miejscu niemal codziennie. Za parę minut rozległy się strzały. Żandarmi wracali sami. Kilka uczennic szlochało w ławkach". A oto drugie zdarzenie: „Późną jesienią 1944 r. w gmachu szkolnym stał oddział wojsk niemieckich, ubrany w czarne mundury. Wiadomo było, że Niemcy cofali się w szybkim tempie pod miazdzącymi uderzeniami wojsk radzieckich. Pewnego dnia przeprowadzali jakieś ćwiczenia na podwórku szkolnym. Przy ogrodzeniu zatrzymał się uczeń naszej szkoły o nazwisku Morawski i przypatrywał się żołnierzom. Jeden z hitlerowców zbliżył się do niego, wyjął pistolet i zastrzelił chłopca. Przechodzącemu w tym czasie obok Szkoły mężczyźni kazał zakopać ciało na podwórku. Ekshumowany po wyzwoleniu spoczął na cmentarzu pruszkowskim”.

Rada Pedagogiczna Szkoły w roku szkolnym 1960/61

Kiedy 1 sierpnia 1944 r. wybuchło powstanie warszawskie Warsztaty Kolejowe zamienili Niemcy na obóz przejściowy. Na ulicach Pruszkowa pojawili się „łapacze”, którzy rzekomo poszukiwali tylko warszawiaków, ale było to nieprawda. Łapali i wywozili do Niemiec wszystkich, nawet kilkunastoletnich chłopców. W takich warunkach nie było mowy o chodzeniu do Szkoły.

Toteż samego roku — jesienią znów dzieci zaczęły uczęszczać do Szkoły. Po feriiach Bożego Narodzenia 1944 roku ponownie przestały chodzić na zajęcia lekcyjne. Wpłynęły na to wydarzenia związane z ofensywą frontu wschodniego. Dorośli zmuszeni byli przez Niemców do kopania rowów przeciwczołgowych. Dzieci pozostawiano w domu nie pozwalając im się nigdzie oddalać. 14.I.1945 roku wysadzono składy amunicji w Komorowie. A 17 stycznia mieszkańcy Pruszkowa witali czołgi, na których powiewały polskie chorągiewki. Od strony Warki szła armia polska i radziecka. Pruszków był wolny.

STARANIA O POPRAWĘ WARUNKÓW PRACY SZKOŁY

Jeszcze tego samego roku zimą Szkoła przystąpiła do pracy. Budynek przedstawiał okropny stan. Puste ściany, w salach lekcyjnych

na/podłodze leżały kupy gwoździ i haków. Stanisław Niżański pełniący stanowisko kierownika zaczął gromadzić sprzęt szkolny. Były to ławki różnej wysokości i rozmiarów. Najważniejsze było to, że wreszcie dzieci miały na czym siedzieć. Chłopcy z klas starszych wspólnie z kierownikiem zagospodarowywali teren szkolny sadząc wokół placu topole, akacje i klonojesiony.

Zapisano od razu 300 dzieci, chociaż nie były to wszystkie dzieci z rejonu Szkoły. Część z nich nie powróciła jeszcze z tułaczki wojennej. Inne przebywały na wsi u krewnych, gdzie łatwiej było przetrwać krytyczny czas.

W roku szkolnym 1945/46 uczęszczało już 404 dzieci. Uczyło je 12 nauczycieli. Byli to: Stanisław Niżański, Zofia Beresiewicz, Henryka Braulińska, Maria Kalbarczykowa, Helena Korzeniewska, Walentyna Kowalikowa, Janina Kozłowska, Katarzyna Molińska, Maria Pawlicka, Wacław Przybyłowski, Czesław Lubński, Jadwiga Radomska.⁸⁾ Nadal gromadzono sprzęt szkolny. Szkoła otrzymała nawet pianino z mienia po niemieckiego (staraniem Bronisława Braulińskiego — męża tutejszej nauczycielki).

Na okres od 1.III.1945—46 roku przeniesiono do gmachu naszej Szkoły Liceum Ogólnokształcące im. Tomasza Zana, ponieważ jego budynek szkolny był zdewastowany przez stacjonujące wojsko niemieckie.

W roku 1945 władze miejskie Pruszkowa postanowiły dobudować drugą część budynku szkolnego, jak to było zaznaczone w pierwotnych planach. Projekt drugiej części budynku i sali gimnastycznej opracował inż. arch. Józef Lewandowski. Już w tym samym roku wykonano wykopy i fundamenty oraz strop nad piwnicami i mury na wysokość parteru. Zaniechano budowy sali gimnastycznej ze względu na brak funduszu.⁹⁾ Cegłę uzyskano z muru otaczającego park Potulickich, który rozebrano czynem społecznym.

Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego (CUSZ) w 1947 r. ofiarował dwa miliony złotych na dokończenie budynku pod warunkiem, że na pewien okres będzie on wykorzystany przez Zasadniczą Szkołę Bielżniarstwa. Miasto nie mając funduszy na dalszą budowę, przystało na taką propozycję. CUSZ dokończył drugą część budynku i umieścił w nim szkołę zawodową, chociaż Szkoła podstawowa już wtedy odczuwała brak miejsc dla swoich dzieci.

W tym samym roku Wojewódzka Rada Narodowa postawiła na placu szkolnym drewniany barak, rzekomo na przeciąg 6 lat, zaznaczając, że po ich upływie, jeśli barak nie będzie rozebrany, przejdzie na własność Szkoły. Przez parę lat szkolono w nim sołtysów i leśników. Również odbywały się tu odprawy starostów organizowane przez wojewodę warszawskiego. Następnie w jednej części ulokowano bibliotekę wojewódzką, a w drugiej szkołę pielęgniarską, która funkcjonowała do roku 1955.

W roku szkolnym 1948/49 przeniesiono uczniów klas VIII Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki do budynku Szkoły Podstawowej im. H. Sienkiewicza, zwaną wówczas „11-letnią Szkołą rozwojową”. Dyrektorem tej szkoły został Bazyli Ogłobin. W następnym roku szkolnym młodzież przyjętą do klas VIII przeniesiono do Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki. W budynku naszej Szkoły powstała IX i nowoutworzono klasa X. Ogłobin został dyrektorem Technikum Budowy Obrabiarek, a jego stanowisko powierzono Stanisławowi

⁸⁾ Kronika Szkolna str. 28.

⁹⁾ Relacja ustna inż. arch. J. Lewandowskiego.

Moczulskiemu. Personel licealny stanowili wówczas;⁴⁰⁾ dyr. Stanisław Moczulski — łacina, logika, z-ca dyr. Maria Kalbarczyk — geografia, Alina Żarska — j. polski, Maria Ogłoblin — j. rosyjski, j. niemiecki, Zofia Fedorowicz — matematyczka, Roman Kilarski — fizyka, Wojciech Wyganowski — historia, Janina Szymborska — biologia, Irena Marynowska — j. francuski, Janina Zelechowska — chemia (od 1950 r. student Maciej Modzelewski), Wacław Prusak — rysunki.

W tymże samym budynku ulokowano przeniesioną ze Szkoły Kościuszki wieczorową szkołę podstawową dla dorosłych. Kierownictwo w niej powierzono Janinie Szuleckiej. Kiedy Szulecka zrezygnowała z tej funkcji, Kuratorium Oświaty przekazało to stanowisko Marii Kalbarczykowej. Do południa uczyła się młodzież licealna, a po południu odbywały się zajęcia z dziećmi Szkoły Podstawowej i wieczorem z dorosłymi.

W roku szkolnym 1950/51 znów nastąpiła zmiana dyrektora. Stanisław Moczulski został powołany na stanowisko wizytatora w skali województwa. Szkoła została pod całkowitą opieką zastępcy dyrektora Marii Kalbarczykowej.

W lutym 1951 roku utworzono przy Liceum Ogólnokształcącym im. T. Żana kurs pedagogiczny dla uczniów klasy XI, którzy po zdaniu matury mieli otrzymać posady nauczycielskie. Między 4-uczniami znalazł się najlepszy przyrodnik naszej szkoły — Janek Wińczuk. Przy końcu maja 1951 odbyła się pierwsza i ostatnia matura 11-letniej szkoły im. H. Sienkiewicza w Pruszkowie.

W roku 1951 wzrosła liczba dzieci przyjętych do Szkoły. Było już 17 oddziałów. Ponieważ Szkoła posiadała stopień licealny niezbędne były gabinety i pracownie. Nasza zaś Szkoła nie mogła tego zapewnić. Dlatego Kuratorium Oświaty postanowiło zlikwidować stopień licealny w Szkole im. H. Sienkiewicza i przenieść klasy IX—XI do szkoły im. T. Kościuszki, gdzie znajdowała się już klasa VIII. Tak więc z dniem 1.IX.1951 r. pozostała przy ulicy Lipowej tylko Szkoła Podstawowa. W tymże samym miesiącu dokonano podziału mienia szkolnego. Szkoła licealna otrzymała większą część książek z biblioteki, prawie wszystkie pomoce do fizyki i chemii, tablice do biologii, mikroskopy, mapy i globusy. Szkoła Podstawowa została prawie bez pomocy naukowych. Zaczęło się teraz wytrwale zbieranie funduszy. Urządzano loterie fantowe, uchwalano składki rodzicielskie. Tą działalnością zajęli się Komitet Rodzicielski.

Kierownik Szkoły Maria Kalbarczykowa zrzekła się prowadzenia szkoły dla dorosłych. Funkcję tę powierzono nauczycielce Janinie Walnik. W 1952 r. szkołę wieczorową przeniesiono na ul. Topolową do budynku Szkoły Podstawowej Nr 2. Mimo to warunki naszej Szkoły stają się coraz trudniejsze. Przybywa dzieci w związku z przyląčeniem do miasta Parceli Nowowiejskiej, Ostoi, oraz powstania Domów Spółdzielczych i Osiedla ZOR. Szkoła ma tylko 9 izb lekcyjnych, natomiast klas jest 18. Zajęcia trwają do godziny 17. Kierownictwo Szkoły wystąpiło do Miejskiej Rady Narodowej o przekazanie na rzecz szkoły baru. Tylko część baru otrzymała Szkoła dnia 23.V.1955 roku. Otrzymałą część przebudowano i przystosowano do bieżących potrzeb (przebudowano kuchnię, jadalnię, przesunięto ściany działowe celem utworzenia wygodnych klas, których było 7). Rodzice czynem społecznym zerwali podłogi i podsypali żwiru, który uzyskano z elektrociepłowni pruszkowskiej. Z czasem barak obudowano cegłą i wyprawiono. Tę pracę wykonał ojciec ucznia naszej Szkoły Krajewski.⁴¹⁾ Niewiel-

⁴⁰⁾ Kronika Szkolna str. 31.

⁴¹⁾ Relacja ustna Karoliny Górskiej — pracownika szkoły.

ki magazyn na I piętrze zamieniono w dniu 1.IX.1958 r. na gabinet dentystyczny. Jego wyposażenie kosztowało 35 tys. zł.

Lata 1956—57 były niezwykle trudne dla Szkoły. Wzrasta liczba oddziałów, która w tym okresie liczy już 20. Nauka odbywa się na trzy zmiany. Z dniem 7.I.1959 roku odeszły do nowo wybudowanej Szkoły Podstawowej Nr 8 cztery klasy I oraz te dzieci z klas III—VI, które teraz znalazły się w rejonie nowej szkoły.

Lata 1960—61 to okres nowych inwestycji. Adaptowano budynek stojący na podwórku służący za magazyn sprzętu — na salę robót dla chłopców. Przy wykończeniu sali pracowali społecznie rodzice. Trudniejsze roboty wykonali rzemieślnicy odpłatnie. Wiele prac wykonali uczniowie na lekcjach robót. 21.II.1961 r. nastąpiło otwarcie sali. Tradycyjną wstęgę przecinał inspektor oświaty Antoni Pomianowski. Pracownia została wyposażona w podstawowy sprzęt: 10 warsztatów i część narzędzi stolarskich. Szkoła z każdym rokiem miała coraz więcej pomocy naukowych. W tym samym roku zostaje wymieniana w całym budynku instalacja elektryczna — pod nadzorem przewodniczącego Komitetu Rodzicielskiego Zbigniewa Sławińskiego. Prezes jako radny dążył do skanalizowania oraz przejęcia całości budynku szkolnego na użytek Szkoły Podstawowej. Sprawa ta była rozpatrywana na posiedzeniu Prezydium Rady Narodowej Pruszkowa. Ówczesny przewodniczący MRN Ryszard Hill zaproponował rozbudowę szkoły i doprowadzenie wody. Całość dotacji na rozbudowę zebrał Komitet Rodzicielski. Rodzice bardzo chętnie wykonali wykopy pod kanalizację, wybudowano kanał ciepłowniczy, zlikwidowano kotłownię w Szkole, podłączając ją do elektrociepłowni pruszkowskiej.

Na przełomie 1961/62 roku podłączono budynek szkolny do kanalizacji miejskiej i doprowadzono ciepłą wodę z elektrociepłowni. Wszystkie prace ziemne wykonali rodzice, a roboty fachowe powołani do tego specjaliści. Po tych inwestycjach zrodziła się myśl rozbudowy Szkoły. Były dwie koncepcje. Pierwsza — wybudowanie sali gimnastycznej oraz nadbudowa skrzydła wraz z urządzeniami sanitarnymi (WC, natryski, łazienka). Projekt architektoniczno-budowlany opracował inż. Stanisław Rachocki, instalację elektryczną inż. Zbigniew Sławiński — w czynnie społecznym. Projekt instalacji centralnego ogrzewania inż. Aleksander Miklin.

Druga koncepcja, — która nie została zrealizowana — to dobudowanie skrzydła wzdłuż ulicy Lipowej, z 6 salami lekcyjnymi, świetlicą, stołówką i szatnią. Skrzydło miało być I piętrowe, podpiwniczone. Dokumentację opracowali w czynnie społecznym inżynierowie Zbigniew Sławiński i Stanisław Rachocki. Ponieważ Szkoła Zasadnicza miała opuścić pomieszczenia II części budynku, przystąpiono do realizacji koncepcji pierwszej. Budowę rozpoczęto jesienią 1963 roku. Cała rozbudowa kosztowała 2 mln. zł. Komitet Rodzicielski zebrał ponad 1 mln. zł (wliczając w tę sumę czyn społeczny rodziców, wykonanie dokumentacji oraz wkład gotówki).¹²⁾ Budowa trwała do 1965 roku. Wykopy pod fundamenty sali gimnastycznej wykonali rodzice, roboty budowlano-montażowe brigada z Tworek. Dobudowano salę na I i II piętrze oraz łazienki na parterze, I i II piętrze. W suterenie urządzono natryski, dwa pojedyncze WC i rozbieralnię. Część byłej biblioteki przeznaczono na szatnię. Przebudowano główne wejście oraz dobudowano wejście z prawej strony budynku. Wzdłuż ulicy Lipowej wybudowano salę gimnastyczną o powierzchni 227 m².

¹²⁾ Relacja ustna b. przewodniczącego Zbigniewa Sławińskiego i b. głównego księgowego Kazimierza Górczyńskiego Komitetu Rodzicielskiego.

W listopadzie 1965 r. Szkoła otrzymała 250 tys. zł na zakup klepki i wymianę podłóg w salach lekcyjnych. Pracę wykonała Spółdzielnia „Dźwignia” z Warszawy. Roboty zostały wykonane w trakcie zajęć lekcyjnych. Przez trzy tygodnie rozlegał się huk młotów i wznosił się tuman kurzu ze zrywanych podłóg. Zmiana podłóg zbiegła się z wykończeniem dobudowanych klas, łazienek i sali gimnastycznej. Całość prac zakończono i przekazano do użytku w 1966 roku — na 1000-lecie Państwa Polskiego.

Z dniem 10.IV.1967 r. kierownikiem szkoły została Helena Musialik, a zastępcą Krystyna Wasiluk. Rok szkolny 1966/67 jest rokiem reformy — Szkoła została przemianowana na ośmioklasową.

I znów nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika Szkoły, którym od 2.IX.1968 r. został Tadeusz Adamowicz, zastępcą Stefania Kowalczyk, a po pewnym czasie Alicja Buze. Nowy kierownik podjął starania o poprawę warunków lokalnych, gdyż barak z którego również korzystała Szkoła znajdował, się w katastrofalnym stanie. Mimo remontów nadal był bardzo zimno, przeciekał dach, zimą śnieg sypał się szparami do sal lekcyjnych. Stołówka i świetlica zupełnie nie nadawały się do dalszego użytkowania.

W październiku 1970 r. Szkołę odwiedziła redaktor Hanna Żurek. Owocem tej wizyty był zamieszczony w „Trybunie Mazowieckiej” artykuł p.t. „Hańba miasta Pruszkowa” — „...Dzieci siedzą w paltach bo piece grzeją słabo. W czasie deszczu podstawią się miednice pod ciekącą z sufitów wodę. Warunki sanitarne są oplakane...”¹³⁾.

Pożar, który wybuchł w baraku, przyspieszył decyzję władz oświatowych dotyczącą rozebrania tego budynku. Toteż nowy rok szkolny 1972/73 rozpoczęto w bardzo trudnych warunkach. Likwidacja baraku spowodowała zagęszczenie budynku szkolnego i przedłużenie czasu trwania zajęć lekcyjnych. Sytuacja miała ulec zmianie po oddaniu do użytku nowej szkoły na Osiedlu „Parkowe” co spodziewane było za rok.

Z dniem 1.I.1973 r. odszedł z zawodu nauczycielskiego dyrektor Szkoły Tadeusz Adamowicz. Wydział Oświaty na to stanowisko powołał dotychczasowego zastępcę Alicję Buze, a na stanowisko zastępcy dyrektora, nauczyciela WF Marię Sybilską-Jurgas.

Rok szkolny 1973/74 był przełomowym dla Szkoły. Dnia 1.IX.73 r. Szkoła przeniosła się do nowego dwupiętrowego budynku wybudowanego na Osiedlu „Parkowe”, przy ulicy Hubala 4. Ponieważ nowa Szkoła nie mogła pomieścić wszystkich dzieci, część klas młodszych została w starym budynku zatrudniając sale lekcyjne na parterze i I piętrze. II piętro przyznane zostało nowoutworzonemu Liceum Medycznemu. W owym czasie powołano drugiego zastępcę dyrektora w osobie Zofii Michalak.

Ogromny wkład pracy wnieśli nauczyciele w przygotowanie otwarcia nowej szkoły. Wolny czas wakacyjny przeznaczili na urządzenie sal lekcyjnych. Na własnych plecach dźwigali sprzęt i pomoce naukowe, myli okna, pastowali podłogi i dekorowali klasy. Rok ten był wyjątkowo ciężki. Ogromna liczba oddziałów, bo aż 36, spowodowała, że dzień nauki był wydłużony. Dopiero w trakcie zajęć robotnicy wykańczali szatnie w suterenie. Świeże mury, dość zimne pomieszczenia, huk, brak sali gimnastycznej, bardzo utrudniało prowadzenie zajęć lekcyjnych. Szkoła była piękna, lecz nie zrobiono do niej dojścia. Dzieci i nauczyciele tonęli w błocie. Dopiero na interwencję telewizji, która zawitała do szkoły, położono chodnik. Szkoła przy ul. Hubala stała się

¹³⁾ Trybuna Mazowiecka X.1970 r. artykuł H. Żurek „Hańba miasta Pruszkowa”.

szkołą sportową. Mimo wielu trudności atmosfera pracy była przyjemna, a wyniki nauczania zadawalające. Po rocznej pracy warunki lokalowe nie uległy poprawie, a raczej pogorszeniu, ponieważ w budynku przy ulicy Lipowej Liceum Medyczne zajęło także I piętro. Szkoła podstawowa korzystała tylko z trzech sal lekcyjnych znajdujących się na parterze. Liczba dzieci wzrosła do 1104, co stanowiło 36 oddziałów i 42 osoby kadry pedagogicznej. Lekcje kończyły się o godz. 17.30.

1.IX.1974 r. ze względu na stan zdrowia Alicja Buze zrzekła się stanowiska dyrektora. Jej miejsce zajął Bohdan Szewczyk, który kładzie duży nacisk na rozwój sportu. Sześć klas posiada rozszerzony program zajęć sportowych. Powołano trzy specjalności: hokej, lekkoatletykę i siatkówkę. Młodzież najbardziej uzdolniona w sporcie wyróżniająca się w nauce uczestniczyła w obozach sportowych w czasie ferii zimowych i wakacyjnych (w Pызówce k/Nowego Targu i Ostródzie). W szkole w owym czasie powstała filia AWF. Trzy sale lekcyjne przyznano kosztem dzieci studentom na zajęcia.

Wysiłki dyrekcji Szkoły zmierzające do polepszenia warunków pracy Szkoły zostały uwieńczone sukcesem. Władze polityczne i administracyjne miasta podjęły słuszną decyzję podziału Szkoły na dwie odrębne. Szkołę nr 6 o 22 oddziałach postanowiono pozostawić w budynku przy ulicy Lipowej 31 i Szkołę nowowytbudowaną — jako sportową o 20 oddziałach przy ulicy Hubala 4 (oznaczoną nr 12). Dyrektorem Szkoły nr 6 mianowano Stefana Rybickiego, który do ostatniej chwili pełnił równocześnie funkcję dyrektora Szkoły Podstawowej Nr 1 w Pruszkowie. Zastępcą została Jolanta Janiec. Spośród 32 osób Rady Pedagogicznej, 18 osób to dawniejsi nauczyciele Szkoły Nr 6. Do użytku Szkoły oddano II część budynku, w którym mieścił się Zespół Szkół Zawodowych. Wielobranżową szkołę zawodową przeniesiono do budynku przy ulicy Broniewskiego.

Pomimo dwumiesięcznych wakacji, budynek Szkolny nie został przygotowany do prowadzenia zajęć lekcyjnych. W związku z tym klasy I—IV uczyły się w trzech salach przy ul. Lipowej, a pozostałe V—VIII od godz. 14.00 przy ul. Hubala. Ta mordęga trwała ponad dwa miesiące.

I znów powtórzyła się historia sprzed dwóch lat. Z rozpoczęciem roku szkolnego na nowo organizowano pracę w Szkole Nr 6. Przystosowywano i urządzano sale lekcyjne. Dyrekcja wraz z całą Radą Pedagogiczną, uczniami oraz rodzicami wyносиła gruz z remontowanych sal, malowała, wносиła sprzęt i pomoce naukowe do poszczególnych pracowni. Prace te trwały po południu, często do późnych godzin nocnych, a nawet w niejedną niedzielę. Lekcje odbywały się na dwie zmiany. Z 14 sal lekcyjnych wraz z salą gimnastyczną korzystało 22 oddziały. Trzy sale lekcyjne były wyjątkowo małe, liczące zaledwie 29 m², pozostałe od 52 do 63 m², sala gimnastyczna 227 m². Świetlica i stołówka mieściły się w suterenie w bardzo małych pomieszczeniach. Nawet stołówkę do godz. 10,35 przeznaczono do prowadzenia zajęć lekcyjnych. Niezwykle ciasne były szatnie. Część korytarza na II piętrze przebudowano z przeznaczeniem na bibliotekę, przylegające ubikacje zlikwidowano, a pomieszczenia po nich przeznaczone na magazyn biblioteki. Gabinet stomatologiczny i gabinet lekarza pediatry urządzone w małych magazynach. Schowek na stary sprzęt zamieniono na harcówkę.

Tylko dwa lata pracował dyr. Rybicki w tej szkole. Z dniem 16.VIII.1978 r. funkcję tę powierzono Teresie Stefaniak, zastępcą została nauczycielka tej Szkoły Danuta Mąka. Z uwagi na to, że ten rok był pierwszym rokiem Powszechnej Szkoły Dziesięcioletniej, przygotowania do rozpoczęcia roku szkolnego przybrały szczególnie uro-

czysty charakter. W tym dniu klasy I złożyły uroczyste ślubowanie na sztandar Szkoły.

Warunki pracy z każdym rokiem były cięższe. Zorganizowano oddział przedszkolny i ognisko. Dlatego też w październiku 1978 roku udała się delegacja Szkoły w osobach: Krystyna Dobrowolska, Irena Tomaszewska i Bronisława Kępka oraz członek Komitetu Rodzicielskiego do Ministerstwa Oświaty i Wychowania w Warszawie z prośbą o spowodowanie poprawy warunków lokalowych. Mimo lustracji przedstawicieli resortu MOiW warunki pracy w Szkole nie uległy poprawie.

Po roku pracy Danuta Mąka rezygnuje ze stanowiska z-cy dyrektora, które to powierzono Helenie Wodzyńskiej. Szkoła w dniu 22.V.1980 r. otworzyła „Zieloną Świątlicę”, zorganizowaną przy współudziale TPD, Komitetu Rodzicielskiego, rodziców, nauczycieli i młodzieży. Jest to plac zabaw przeznaczony dla dzieci, które przebywają długie godziny w świetlicy szkolnej.

Rok szkolny 1980/81 to znowu zmiana dyrekcji. Stanowisko dyrektora Szkoły Nr 6 powierzono Alicji Chłopek, z-cę dyrektora jest nadal Helena Wodzyńska.

PRACA DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZA.

Z chwilą założenia Szkoły Powszechnej (wg nomenklatury międzywojennej) im. H. Sienkiewicza jej pierwszy kierownik Stanisław Kalbarczyk wraz z kadrą pedagogiczną z wielkim zapałem przystąpił do pracy. Realizując program nauczania baczną również uwagę zwracano na wychowanie dzieci oraz na ich zainteresowania pozalekcyjne. Przed lekcjami odbywały się apele, na których kierownik St. Kalbarczyk wygłaszał krótkie pogadanki dotyczące zachowania się dzieci, higieny szkolnej. Nawiązano współpracę z rodzicami, którzy wykonywali prace na rzecz Szkoły. Dzięki ich zaangażowaniu w ciągu roku przybyło Szkole sporo sprzętów, pomocy naukowych oraz powiększył się zbiór książek w bibliotece.

Tak pięknie rozpoczęta praca została przerwana wybuchem II wojny światowej.

Co prawda rozporządzenie H. Franka z 31.X.1939 r. nakazywało szkołom powszechnym, o ile to jeszcze nie nastąpiło, podjęcie działalności, jednak pracę Szkoły utrudniało rozproszenie nauczycieli, zagarnięcie budynku przez Niemców oraz zniszczenie przez nich majątku szkolnego. Zgodnie z zamysłem okupanta młodzież polska miała być bierną, pozbawioną normalnego rozwoju, mającą w przyszłości być wykorzystywana jako niewolnicza siła robocza dla niemieckiego „narodu panów” (Herenvolku). W zasadzie wolno było w Szkole stosować przedwojenny program nauczania, lecz z poważnymi ograniczeniami. Zakazano nauczania historii, geografii i nauki o Polsce oraz zmniejszono liczbę godzin przeznaczoną na nauczanie języka ojczystego. Zakazano używania książek z czytankami. W zamian za to szkoła otrzymała polecenie masowego prenumerowania czasopism „Ster” (1940 r.) wydawanego w Krakowie pod redakcją dr Feliksa Burdeckiego.

Ofiarni nauczyciele tego okresu to: Zofia Bereśniewicz, Henryka Braulińska, Maria Kalbarczyk, Helena Korzeniewska, Anna Kowalska, Stanisław Niżański, Zofia Sadowska.

W odpowiedzi na hitlerowską politykę szkolną w Generalnym Gubernatorstwie również nauczyciele pruszkowscy rozwijali i doskonalili różne formy podziemnego nauczania. Na lekcjach wpajali w dzieci ducha polskości, mimo, że groziła za to kara śmierci. Niektórzy z nich, jak Helena Korzeniewska, Maria Kalbarczykowa prowadzili u siebie

w domu tajne komplety wykładając język polski, historię, geografie. Po kilkoro dzieci przychodziło na wyznaczoną godzinę. Zajęcia trwały od 3 do 4 godzin. Dla bezpieczeństwa dzieci przychodziły i wychodziły pojedynczo. Dla przybliżenia warunków i atmosfery tajnego nauczania w naszym mieście przytaczam fragmenty wspomnień b. ucznia Jana Wińczuka: „Razem z bratem chodziłem na tajne komplety, które prowadziła pani Maria Kalbarczykowa w swoim mieszkaniu, przy ul. Drzymały w Pruszkowie. Było nas kilkanaścioro. Uczyliśmy się historii i geografii w pełnym wymiarze. To trwało kilka lat. Tajne nauczanie rozpoczęło się na przełomie 1940—41. Nauczyciele prowadzili sobie notatki ze stopniami uczniów. Nawet na półroczu wydawano jakieś świadectwa.

W trakcie tajnych kompletów zawsze ktoś z nas na zmianę stał na straży. Dawał nam znak o grożącym niebezpieczeństwie przez pukanie do drzwi. Wtedy szybko rozchodziliśmy się po całym mieszkaniu i każdy z nas wykonywał z góry zaplanowane zajęcia. Ciągłe byliśmy w napięciu. Muszę stwierdzić, że w tym wyjątkowo trudnym okresie uczyliśmy się z niezwykłym zapałem. Panowało ogromne zdyscyplinowanie. W okresach zimowych idąc na komplety, zabieraliśmy ze sobą trochę węgla lub drzewa, bo p. nauczycielka nie miała czym ogrzać swego mieszkania”.

Władze niemieckie nakazały oddanie polskich podręczników szkolnych oraz wydały zakaz korzystania z nich. Jednak nie stosowano się do nakazu i podręczniki były przechowywane przez dzieci i wykorzystywane na lekcjach, mimo, że groziła za to kara śmierci dzieciom i nauczycielom. Znaczna więc część tajnego nauczania odbywała się pod szyldem szkoły legalnej. Nauczyciele, obok funkcji narzuconych przez okupanta, wykonywali dodatkowo, ale o ileż ważniejsze zadania dydaktyczno-organizacyjne.

Zaraz po wyzwoleniu Pruszkowa w Szkole im. H. Sienkiewicza rozpoczęto ponownie przerwana pracę. Młodzież czynnie włączała się w nurt pracy ideologicznej. W roku 1948 uczniowie Jan Wińczuk i Ryszard Hill powołali do życia koło ZMP. Wyłoniono zarząd (przew. Janek Wińczuk), który uczestniczył w posiedzeniach rady pedagogicznej, współpracował z dyrekcją Szkoły. Dyrektor Szkoły Bazyli Ogioblin interesował się kołem i często prowadził dyskusje z młodzieżą, dotyczącą spraw politycznych i społecznych kraju. Młodzież założyła spółdzielnię uczniowską pod nazwą „Nowa Droga”. Sprzedawano w niej przybory szkolne i artykuły spożywcze. Zysk przeznaczano na zakup szaf i dofinansowanie wycieczek szkolnych. W owym czasie młodzież brała udział w przeróżnych uroczystościach i imprezach np: w wieczorach literackich, uczestniczyła w Plebiscycie Pokoju. Przygotowując się do matury, korzysta ze skryptów Wszechnicy Radiowej.

Młodzież szkoły średniej i podstawowej pod koniec roku szkolnego 1951 urządziła wspólną wystawę wykonanych przez uczniów: rysunków, albumów, zdjęć, kroniki szkolnej.

W latach 1951—52 powiększyła się liczba dzieci w Szkole a w związku z nią i grono nauczycielskie. Powołano na terenie Szkoły nowe organizacje młodzieżowe; m.in. Koło Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Nawiązana została współpraca z Zespołem Pieśni i Tańca „Mazowsze”. Nauczono dzieci tańczyć mazurka, kujawiaka i poleczkę oraz śpiewać wiele pieśni. Dzieci tłumnie przychodziły na próby i w niedługim czasie na różnych uroczystościach popisywały się tańcem i śpiewem.

W 1952 roku Szkoła otrzymała przy ulicy Niecałej pomieszczenia z przeznaczeniem na świetlicę. Składały się one z pięciu małych pokoi i ciemnej kuchni. Wszystkie pomieszczenia były zagrzybione. Wspólnymi siłami doprowadzono je do używalności i zorganizowano w nich

również stołówkę dla 80-ga dzieci. Po pewnym czasie ze stołówki korzystały wszystkie dzieci, których obydwoje rodzice pracowali.

W ramach świetlicy, która potem przeniosła się do baraku przy Szkole (22.V.1955 r.) zaczęły powstawać kółka zainteresowań; Szkolne Koło Sportowe prowadzone przez Mieczysława Gosa, Koło Modelarzy Szybowcowych, chór świetlicowy, a potem szkolny, Koło Inscenizacji i Tańca prowadzone przez Helenę Gelewiczową, której w następnych latach pomagała Teresa Dudowa. Od 1959 r. przez dwa lata prowadziły to koło dwie młode nauczycielki Danuta Szymańczak i Elżbieta Pietruszczak.

W roku 1955 na terenie Szkoły zwłaszcza w klasach starszych rozwinęło się czytelnictwo książek pod kierunkiem Katarzyny Molińskiej. Każde dziecko prowadziło dziennik lektury, w którym opisywało i ilustrowało zagadnienia poruszane w książce. Wykonywano gazetki, albumy i plakaty. Co pewien okres organizowano apele poświęcone sprawozdaniu z przeczytanych książek. Odbywały się też konkursy czytania indywidualnego i zbiorowego. Starsze klasy nawiązały znajomość listowną z autorami książek. Podsumowaniem konkursu była wystawa zawierająca 900 eksponatów, za które przyznano naszej Szkole I miejsce wśród szkół powiatu pruszkowskiego. Katarzynę Molińską zaproszono na Wojewódzki Zjazd Uczestników i Instruktorów Czytelnictwa w Otwocku, gdzie wręczono jej dyplom uznania.

Dni Oświaty Książki i Prasy obchodzono w różny sposób. Przeważnie rozpoczynały się apelem przygotowawczym przez polonistki i nauczycielki pracujące w bibliotece. Często odbywały się konkursy międzyklasowe. Młodzież aktywnie uczestniczyła w pochodach organizowanych na terenie miasta, przedstawiając postacie z książek np. „Na jagody”, „O krasnoludkach i sierotce Marysi”, „W pustyni i w puszczy”, „Chłopcy z Placu Broni”. W tych majowych dniach wyjeżdżano z całym klasami na kiermasze książki do Warszawy.

Niezwykła uroczystość odbyła się w 1961 r., kiedy to Komitet Rodzicielski przekazał Szkole ufundowany przez siebie sztandar! Został on wykonany przez Nauczycielską Spółdzielnię „Wspólna Sprawa”. Wspomniana uroczystość rozpoczęła się o godz. 17 na boisku szkolnym przy pięknej pogodzie wciągnięciem przez harcerzy Szkoły flagi na maszt. Po czym zabrała głos kierowniczką Maria Kalbarczyk, która przedstawiła pokrótce historię Szkoły. Ze szczególnym wzruszeniem i skupieniem słuchali wszyscy o losach Szkoły w latach okupacji. Następnie przemawiał prezes Komitetu Rodzicielskiego Tadeusz Jaros, który podkreślił owocną współpracę ze Szkołą, co pozwoliło rozwiązać wiele trudności związanych z rozbudową pomieszczeń szkolnych, zakupem pomocy naukowych itp. Po przemówieniach nastąpił moment przekazania sztandaru; skarbnik Komitetu Rodzicielskiego Jan Piasecki odczytał treść aktu erekcyjnego, po czym przekazał sztandar sekretarzowi PMRN Edwardowi Koziołowi, który następnie wręczył go kierownicze Szkoły Marii Kalbarczykowej, a ta z kolei pocztowi szkolnemu w składzie: Witold Masyrowicz, Elżbieta Jaros i Ewa Gocan. Poczet złożył ślubowanie, że będzie bronił honoru i sztandaru Szkoły. „Od tej chwili będzie on towarzyszył młodzieży we wszystkich ważnych chwilach w Szkole, w jej uroczystych wystąpieniach na zewnątrz — zobowiązując do właściwej postawy i pilnej nauki”.¹⁴

Na zakończenie odbyły się występy artystyczne młodzieży i orkiestry dziecięcej z młodzieżowego Domu Kultury w Pruszkowie oraz

¹⁴) Życie Warszawy — czerwiec 1961 r. (artykuł znajduje się w Kronice Szkolnej).

orkiestry kolejarzy. Delegacje wszystkich zakładów w mieście przekazały sumy pieniężne na rzecz szkoły.

Ważnym wydarzeniem w życiu Szkoły było zorganizowanie po raz pierwszy konkursu wiedzy o patronie Szkoły Henryku Sienkiewiczu (maj 1976 r.). Inicjatorem był dyr. Stefan Rybicki. Pytania do konkursu opracowała Jadwiga Kutrzeba. Korekty i uzupełnienia pytań dokonały polonistki: Krystyna Bereśniewicz i Janina Nowocięń. Eliminacje odbyły tylko młodzież klas V—VIII. Zwyciężyła uczennica klasy VIb — Małgosia Ogińska, która swój sukces powtórzyła jeszcze trzykrotnie. Konkurs miał piękną oprawę plastyczną wykonaną przez nauczycielki: Grażynę Bawolec i Elżbietę Sierocińską. Na zakończenie konkursu Danuta Mąka wyświetlała dzieciom popularny film „W pustyni i w puszczy”.

Przekazanie szkole sztandaru ufundowanego przez Komitet Rodzicielski

Konkursy o Henryku Sienkiewicza stały się tradycją Szkoły. W dniu 5 maja 1978 r. młodzież Szkoły pod kierownictwem nauczycielki J. Kutrzeby brała udział w konkursie wiedzy o H. Sienkiewiczu który odbył się w Domu Kultury Pedagoga. Uczniowie przygotowali interesujący program o życiu i twórczości patrona szkoły. W nagrodę Szkoła otrzymała komplet dzieł Henryka Sienkiewicza dla biblioteki szkolnej.¹⁵

Z inicjatywy dyrektorki Szkoły Teresy Stefaniak Rada Pedagogiczna postanowiła nagrodzić rodziców dyplomami za wzorowe wychowanie uczniów wyróżniających się w nauce i zachowaniu, zaangażowaniu w pracach społecznych, organizacjach uczniowskich i kołach zainteresowań. Wytypowano do nagrody stu uczniów. Uroczyste rozdanie dyplomów odbyło się 15.II.1980 r. W uroczystości udział brali: dyrekcja Szkoły, nauczyciele, przedstawiciele Komitetu Rodzicielskiego oraz za-

¹⁵ Protokół Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Sienkiewicza w Pruszkowie z dnia 5.V.1978 r. (znajduje się w Kronice Szkolnej).

proszeni rodzice z wzorowymi uczniami. Spotkanie otworzyła dyrektorka Szkoły, która zapoznała zebranych z aktualnymi sprawami Szkoły. W swoim przemówieniu podkreśliła wzorową postawę rodziców, dziękując im jednocześnie za pomoc w realizowaniu procesu dydaktycznowychowawczego Szkoły.

Wszystkie uroczystości zarówno państwowe jak i szkolne mają zawsze piękną oprawę plastyczną.

Co roku wielkim przeżyciem jest rozpoczęcie roku szkolnego, kiedy to uczniowie klas I składają ślubowanie na sztandar Szkoły oraz otrzymują od uczniów klas VIII maleńkie wiązanki i upominki, najczęściej w postaci tarczy szkolnej.

Z okazji Święta Milicji Obywatelskiej, Dnia Ludowego Wojska Polskiego, rocznicy wyzwolenia Warszawy i Pruszkowa odbywają się spotkania młodzieży z przedstawicielami w/w grup. Dzieci śpiewają, recytują fragmenty wierszy i prozy. Honorowi goście dzielą się z młodzieżą swymi wspomnieniami z lat wojny. W roku 1963 młodzież nasza była zaproszona przez pułk lotniczy na Okęcie, gdzie występowała z programem artystycznym. Następnie zwiedziła lotnisko i obejrzała samoloty wojskowe.

W rocznicę zwycięstwa Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej uczniowie przygotowują uroczystą akademię, a na którą składają się zwykle występy chóru oraz tańce polskie i rosyjskie. Często też były spotkania z uczestnikami Wielkiego Października. Odbywały się również konkursy historyczne połączone ze zbórkami harcerskimi.

Święto Górnika (4.XII.) najczęściej przygotowują klasy młodsze w postaci występów, na które składają się piosenki, inscenizacje i tańce śląskie np. „Trojak”. Z dużym zaangażowaniem dzieci wyrażają wdzięczność górnikom za ich trud.

Bardzo uroczyście obchodzi się, w Szkole Dzień Nauczyciela. Na spotkaniu dzieci wręczają swoim wychowawcom kwiaty. Nauczyciele w tym dniu w obecności młodzieży otrzymują odznaczenia i nagrody. Jest to wspaniały moment wychowawczy dla dzieci. A po południu następuje przemiłe spotkanie grona pedagogicznego z rodzicami przy herbatce i słodyczach. Biorą w nim często udział nauczyciele, którzy odeszli na zasłużoną emeryturę.

Z nowym rokiem kalendarzowym dzieci klas młodszych i starszych z niecierpliwością czekają na Noworoczną. Ze względów lokalowych impreza odbywa się w kilku terminach. Przeważnie klasy I—IV mają wspólną zabawę rano w sali gimnastycznej, a potem herbatka w salach lekcyjnych. Natomiast klasy V—VIII w godzinach popołudniowych. Młodzież pod kierunkiem Samorządu Szkolnego i odpowiedzialnych nauczycieli przygotowuje dekoracje oraz nagrania muzyczne. Nieraz udaje się załatwić orkiestrę z zakładu opiekuńczego „Inco”. Młodzież przychodzi w różnych strojach. Tańce przeplatane są „zgaduj-zgadulą”, konkursami, wyborem najmilszej pary, ciekawego ubioru, postaci. Całość kończy się miłym spotkaniem przy wspólnej herbatce. Po skończonym balu młodzież pod kierunkiem nauczycieli porządkuje salę.

Święto Kobiet przygotowuje męska płec pod kierunkiem nauczycieli męczyzn. Wtedy występuje orkiestra męska, która sama przygotowuje repertuar. Dziewczęta w poszczególnych klasach otrzymują od kolegów drobne upominki, a na uroczystym spotkaniu życzenia. Na program składają się deklamacje, piosenki i popisy muzyczne. Każda kobieta Szkoły otrzymuje kwiaty. Po południu spotkanie kobiet z rodzicami.

Obchody 1 majowe — do roku 1974 młodzież uczestniczyła w pochodzie na terenie miasta wraz z całym gronem nauczycielskim, harce-

rzami i sportowcami. W trakcie pochodu wykonywano pokazy gimnastyczne i taneczne, za co Szkoła często otrzymywała I lokatę wśród szkół biorących udział w pochodzie, czego dowodem są listy pochwalne.¹⁶ W związku z podziałem administracyjnym (1975 r.) pochody w mieście nie odbywają się. Dlatego też młodzież uczestniczy tylko w akademii na terenie Szkoły.

W kwietniu miesiącu pamięci narodowej i Dniu Zwycięstwa młodzież uczestniczy w wiecach na terenie miasta, pełni wartę przy obelisku, w którym to miejscu w okresie okupacji rozstrzelano kilkaset osób (ul. Lipowa), organizuje spotkania z przedstawicielami ZBOWiD-u, na których dowiaduje się o ponurych latach okupacji i bohaterskiej walce narodu polskiego. Wspólnie śpiewają pieśni wojskowe.

W Dniu Święta Matki młodzież klas VIII kilka lat temu przygotowała bardzo miłą uroczystość dla nauczycielek-matek. Wręczyła pocztówki z nagraniami oraz życzeniami. Co roku w tym dniu odbywa się spotkanie poszczególnych klas z matkami. Młodzież składa życzenia, wręcza kwiaty, przedstawia montaż literacko-muzyczny, następnie zaprasza na przyrządzoną przez siebie herbatę i ciasto. Pieniądze na ten cel uzyskuje ze sprzedaży makulatury.

Wesołym i radosnym dniem w Szkole jest Święto Dziecka, które od kilku lat połączone jest ze Świętem Sportu. W tym dniu klasy młodsze organizują „małe zawody”, wyjeżdżają do pobliskiego lasu w Komorowie lub Kaniach. Klasy starsze urządzą rozgrywki sportowe; koszykówka lub siatkówka pomiędzy klasami, a ostatnio to najlepszy zespół szkolny rozgrywał mecz z kadrą nauczycielską. Odbywały się również zawody rowerowe. Zwycięzcy w nagrodę dostali słodycze. Bardzo często dla najmłodszych klas zakupywano seans filmowy w kinie „Metro”. Uroczystość kończyła się wspólnym ogniskiem i pieczeniem kiełbasek.

Dużym wydarzeniem jest uroczystość rozdania świadectw klasom ósmym. Niegdyś uroczystość ta odbywała się dzień wcześniej. Od kilku lat razem z pozostałymi klasami. Na taką imprezę zapraszani są przedstawiciele KM PZPR, Wydziału Oświaty, Komitetu Rodzicielskiego, Zakładu opiekuńczego oraz rodzice i delegacje klas młodszych.

Uroczystość składa się z części oficjalnej oraz artystycznej. Część pierwsza rozpoczyna się zazwyczaj wystąpieniem dyrektora, w którym podkreśla znaczenie Szkoły Podstawowej jako podbudowy całego systemu nauczania i wychowania, oraz olbrzymi wkład pracy nauczycieli w wychowaniu młodzieży. Do życzeń dyrekcji dołączają się zaproszeni goście oraz delegacje klas VIII. Następuje przekazanie sztandaru nowemu pocztowi sztandarowemu, który w obecności zebranych składa akt ślubowania. Wszyscy uczniowie klas VIII wraz ze świadectwem otrzymują pamiątkową książkę z okazji ukończenia Szkoły. Przel ośmiu laty uczniowie, którzy na świadectwach mieli oceny dobre i bardzo dobre, otrzymali znaczek z wizerunkiem H. Sienkiewicza. Uważam, że ta forma wyróżnienia powinna mieć charakter stały.

Druga część imprezy, to część artystyczna: wiersze, piosenki, tele-echo, dowcipy. A po niej zabawa taneczna przy herbacie i słodyczach.

W ramach troski o dziecko powołone zostały na terenie Szkoły zespoły opieki nad dzieckiem, w skład których wchodzi nauczyciele, służba zdrowia, przedstawiciele Komitetu Rodzicielskiego i zakładu opiekuńczego.

¹⁶⁾ Dane z Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Pruszkowie nr O/VIH6/67.

WYCIECZKI.

Szkoła organizuje w ciągu roku szkolnego wycieczki jednodniowe dla klas młodszych do pobliskich okolic w celu poznania własnego regionu: do Młocin, Łowicza, Nieporętu, Żelazowej Woli, Warszawy. Klasy starsze również korzystały z wycieczek jednodniowych szczególnie do Warszawy w celu zwiedzenia wystaw tematycznych, lub w ramach jęz. polskiego i historii do miejsc pamięci narodowej, a więc do Muzeum Wieziennego „Pawiak”, Mauzoleum Walki i Męczeństwa Polaków, Muzeum Lenina, Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Ruchu Rewolucyjnego, do Cytadeli oraz do zakładów pracy na terenie Pruszkowa i okolic. Z wycieczek wielodniowych korzystają klasy starsze. Wycieczki te są prowadzone określonymi szlakami: Góry Świętokrzyskie — trasa przebiega przez Kielce, Chęciny, Św. Katarzynę, Św. Krzyż, Nową Słupię, Obłęgorek. Inna prowadzi — „Szlakiem Kopernika” gdzie zwiedzano Pola Grunwaldzkie, Olsztyn, Frombork, Elbląg, Trójmiasto, Malbork. „Szlakiem Kochanowskiego” — zwiedzano Czarnolas, Puławy, Kazimierz, Lublin, Nałęczów. Organizowano również wycieczki na południe Polski: w Bieszczady oraz do Krakowa, Zakopanego, Spały, jak również i do miejsc zbrodni hitlerowskich takich jak Oświęcim i Majdanek.

W celu zapoznania dzieci z kulturą, realizując program nauczania z jęz. polskiego, organizowano wyjazdy do teatrów warszawskich np.: na sztuki „Pan Jowialski”, „Balladyna”, „Królewicz i żebrak”, na operę „Halka” czy na balet „Jezioro Łabędzie”.

Wszystkie wycieczki dostarczają uczestnikom wiele wrażeń i wzbogacają ich wiadomości o Polsce.

UDZIAŁ W KONKURSACH I OLIMPIADACH.

Trudno dokładnie odtworzyć udział i osiągnięcia w różnych konkursach i olimpiadach, gdyż Szkoła nie prowadziła w tym zakresie dokumentacji, jedynie są luźne wzmianki w kronice szkolnej bądź wspomnienia nauczycieli. I tak w czerwcu 1955 r. odbyła się w Pruszkowie Międzyszkolna Olimpiada Matematyczna. Pierwsze miejsce zajęli uczeń naszej Szkoły — Paweł Hering. Otrzymał piękną nagrodę od Komitetu Rodzicielskiego w postaci albumu malarstwa polskiego.

W ramach TPPR (1962 r.) odbyły się eliminacje piosenki radzieckiej. Udział wzięli następujący uczniowie: Kopczyńska z klasy IV, Grażyna Wójcik i Grzegorz Abraszko z klasy V. Kopczyńska zajęła pierwsze miejsce za piosenkę „Słowniki”. Następnie uczestniczyła w eliminacjach wojewódzkich i krajowych. W nagrodę otrzymała zegarek.

W maju 1969 r. Szkoła uczestniczyła w konkursie zorganizowanym przez Pruszkowską Spółdzielnię Mieszkaniową z okazji 25-lecia PRL. W turniejach wiedzy z historii i geografii młodzież zajęła I miejsce.

Rokrocznie uczniowie Szkoły biorą udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Pod koniec roku szkolnego 1978 do olimpiady wojewódzkiej z jęz. polskiego zakwalifikowały się: Bożena Bodda i Teresa Greń, z biologii Małgorzata Niwińska i Teresa Greń. Sukces w konkursie historycznym odniosła Teresa Greń, a z jęz. rosyjskiego Małgorzata Niwińska.

Największym osiągnięciem roku 1979 było uzyskanie maksymalnej liczby punktów przez uczennicę Beatę Smolarczyk (100 p) i Małgorzatę Panek (95 p) na olimpiadzie jęz. polskiego na etapie wojewódzkim. Wśród kończących Szkołę w wyżej wymienionym roku 6-ciu uczniów odeszło z cenionym wyróżnieniem — odznaką „Srebrna Tarcza”. Byli

to: Beata Smolarczyk, Małgorzata Panek, Waldemar Tomiałowicz, Leopold Wójcik, Monika Staszewska, Iwona Flis.

W Szkole działa wiele kół zainteresowań dla dzieci uzdolnionych w określonej dziedzinie, jak również i koła, których celem jest pomoc uczniom mającym trudności w nauce, a szczególnie w matematyce i z jęz. polskiego. Istnieje również Koło Historyczne, które gromadzi pamiątki związane z przeszłością miasta. Organizuje spotkania z przedstawicielami ZBOWiD-u, wojska i milicji. Przygotowuje aktualne dekoracje związane z rocznicami i wydarzeniami państwowymi. Organizuje wycieczki do miejsc pamięci narodowej na terenie Pruszkowa i Warszawy. Ponadto istnieją koła: biologiczne, chemiczne, geograficzne. W ramach tych kół młodzież bierze udział w konkursach i olimpiadach oraz wykonuje pomoce dydaktyczne.

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI SZKOLNYCH.

Na terenie Szkoły działa wiele organizacji, które skupiają w swych szeregach młodzież i dzieci według zainteresowań. Najliczniejszymi organizacjami są: harcerstwo i Samorząd Szkolny.

Według zapisów w Kronice szkolnej¹⁷ wzmianki o harcerstwie sięgają roku 1955, kiedy to opiekę nad harcerstwem powierzono młodemu nauczycielowi wychowania fizycznego Mieczysławowi Gosowi, a w czasie jego nieobecności (odbywał służbę wojskową) Janinie Chodowik. Wtedy to drużyna liczyła 186 harcerzy. W tym okresie drużyna przystąpiła do różnych akcji. Zebrała 2,5 tony złomu i 400 kg makulatury. Uzyskane pieniądze przekazała na odbudowę stolicy. W ramach drużyny powołano sekcję sportową, która w rozgrywkach powiatowych zajęła I miejsce i III w Wojewódzkich Igrzyskach Zimowych. Drużyna wydawała dwie gazetki: „Błyskawicę” i „Echo Drużyny”. Po krótkim czasie harcerstwo zaprzestało swojej działalności. Dopiero 15.V.1960 r. na konferencji powizytacyjnej, wizytator Skowroński zobowiązał kierownika Szkoły do wskrzeszenia harcerstwa. Prowadzenie ZHP powierzono ponownie Mieczysławowi Gosowi, pomagała mu Elżbieta Pietruczuk. Zorganizowaniem zuchów zajęła się Hanna Kramarczuk.

Po odejściu Gosa z zawodu drużyna harcerska przeszła pod opiekę Teresy Szczawińskiej i Zofii Walkowicz. Harcerze nawiązali współpracę z zakładem opiekuńczym „Inco” występując z interesującym montażem o roli partii. Impreza nadzwyczaj podobała się widzom. W dowód więzi między młodzieżą Szkoły i robotnikami zakładu opiekuńczego wysłano I sekretarzowi KC PZPR Władysławowi Gomułce i uczestnikom V Zjazdu PZPR depezę z pozdrowieniami.

Komendantem Szczepu po odejściu Teresy Szczawińskiej została Maria Bochyńska, zaś Cezary Grzelak pełnił, funkcję opiekuna z ramienia Rady Pedagogicznej. Od roku 1976 opiekunem harcerzy przez dwa lata była Danuta Mąka, a po niej Jadwiga Kutrzeba. Od nowego roku szkolnego 1978 funkcję tę objął Sławomir Placha. Szczep wówczas liczył 216 harcerzy i zuchów. Ponadto w klasach I—IV bezpośrednimi opiekunami zuchów byli wychowawcy, którzy prowadzili zbiórki i przygotowywali zuchów do złożenia obietnicy i stania się harcerzami. Wiele obietnic zuchowych pomogła przeprowadzić nauczycielka Szkoły druha Helena Bujalska.

W ramach harcerstwa została powołana Młodzieżowa Służba Ruchu, która zdobywała różne sprawności i uczestniczyła w kursach, np. wraz

¹⁷⁾ Kronika Szkolna str. 56.

z przedstawicielami MO pełniła dyżury na skrzyżowaniu ulic, kierując ruchem kołowym. Wzięła udział w konkursie dotyczącym przepisów ruchu drogowego. W Szkole z jej inicjatywy zorganizowano dla klas V—VIII kurs i egzamin na kartę rowerową.

Harcerze brali udział w alertach, biwakach. Pomagali w różnych akcjach na rzecz Szkoły i środowiska. Zorganizowali zbiórkę złomu i makulatury zajmując I miejsce na terenie Pruszkowa. Uzyskane z tego tytułu pieniądze — 400 zł. przekazano na konto Centrum Zdrowia Dziecka.¹⁸⁾ W czasie trwania alertów ZHP harcerze zaciągają uroczyste warty w miejscach pamięci narodowej.

Bardzo uroczyście odbywa się złożenie obietnicy zachowawczej. Zuchy wraz z całymi rodzinami odświętnie ubrane przychodzą do Szkoły. Przeżycie ogromne, gdyż zuchy w obecności zaproszonych gości i rodziców muszą wykonać wiele prób, które mają ostatecznie zdecydować o złożeniu obietnicy, o otrzymaniu znaczka harcerskiego i wstąpieniu do wielkiej rodziny ZHP.

Samorząd Szkolny (opiekun Helena Karwecka) jest koordynatorem pozostałych organizacji szkolnych SKO, LOK, PCK, SKTPPR. W ramach swojej działalności prowadzi wiele akcji jak: zbiórka makulatury, konkursy międzyklasowe dotyczące przygotowania uczniów do zajęć lekcyjnych, zorganizowanie zbiórki darów dla dzieci z Państwowego Zakładu Wychowawczego w Pruszkowie. Samorząd jest organizatorem wielu uroczystości szkolnych. W każdy poniedziałek prowadzi apele podsumowując swoją pracę tygodniową w postaci dyżurów i opieki nad młodszymi klasami.

Szkolne Koło Oszczędności (opiekun Irena Tomaszewska). Praca polega na wdrażaniu uczniów do celowego i systematycznego oszczędzania. W związku z tym poprzez skarbników klasowych zostało przeprowadzonych szereg pogadanek, urządzano apele z okazji Miesiąca Oszczędności, wykonano wykresy ilustrujące stan współzawodnictwa międzyklasowego. Szkoła bierze udział w konkursie „Dziś oszczędzam w SKO — jutro w PKO”.

Szkolne Koło Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (opiekun Maria Majewska). Udział w konkursach z języka rosyjskiego, organizowanie akademii związanych z Rewolucją Październikową, organizowanie wycieczek do Muzeum Lenina.

Liga Ochrony Przyrody, (opiekun Elżbieta Mazurkiewicz). W okresie zimy dokarmianie ptaków. Wiosną zakładanie budek lęgowych. Przeprowadzanie pogadanek związanych z ochroną przyrody.

Polski Czerwony Krzyż (opiekun Maria Milczarska). Przeprowadzenie pogadanek na temat zadań i roli Czerwonego Krzyża, zdrowia i higieny. Organizowane były konkursy rysunków, plakatów, gazetek o tematyce oświatowo-zdrowotnej. Organizowane były dyżury sanitarne na terenie Szkoły, pomoc w utrzymaniu czystości w stołówce szkolnej. Udział w różnych akcjach jak: „Walka z alkoholizmem”, „Szkodliwość palenia papierosów”. Podnoszenie estetyki i higieny pomieszczeń szkoły — wyposażenie klas w kwiaty i zielen, obsadzenie terenu wokół Szkoły kwiatami.

Szkolny Klub Sportowy prowadzony przez nauczycieli wych. fizycznego. Zajęcia poświęcone były głównie koszykówce dziewcząt i chłop-

¹⁸⁾ Dowód wpłaty z dnia 15.08.1977 r.

ców. Członkowie brali udział w szeregu imprezach związanych z lokalnymi i szkolnymi zawodami organizowanymi z różnych okazji np. sztafeta „Moskwa 80”.

UDZIAŁ DZIECI I MŁODZIEŻY W ZAWODACH SPORTOWYCH

Szkoła zawsze czynnie włączała się w życie sportowe na terenie miasta, województwa, Polski.

Wielkim wydarzeniem był wyjazd hokeistów do Torunia w dniu 2.03.1961 r. i wzięcie udziału w zawodach o „Złoty krążek” gdzie Szkoła zajęła VII miejsce na dwanaście startujących zespołów. A w dniu 20.06.1961 r. w walce o mistrzostwo w czwórboju lekkoatletycznym ponowne zwycięstwo.

W 1969 r. w czerwcu dwie drużyny koszykarzy chłopców i dziewcząt na Wojewódzkiej Spartakiadzie Młodzieży szkół podstawowych i średnich w Mińsku Maz. zdobyły I miejsce otrzymując puchary i złote medale i tym samym zakwalifikowały się do rozgrywek ogólnopolskich w Lublinie.¹⁹⁾

W 1970 r. koszykarki: Emilia Forszewska, Jolanta Trocińska, Zofia Miedziak, Aleksandra Sala, Irena Sala, Małgorzata Smolińska, Helena Turek zdobyły I miejsce w Ogólnopolskich Mistrzostwach w Szczecinie otrzymując złoty medal i puchar dla Szkoły.²⁰⁾

W okresie ferii zimowych 1971/72 odbyła się w Pruszkowie seria imprez sportowych dla młodzieży szkolnej. Wzięło w nich udział ponad 400 dziewcząt i chłopców. Szkoła zajęła I miejsce w piłce nożnej, II miejsce w koszykówce dziewcząt oraz II miejsce w zawodach pływackich.²¹⁾

Rok 1979 (17.IV) — Szkoła zajęła II i IV miejsce w wiosennym turnieju mini-koszykówki kategorii dziewcząt oraz VI miejsce w kategorii chłopców. W XII Warszawskiej Olimpiadzie Młodzieży dziewczęta zdobyły VII miejsce w kategorii młodziczek.

Dwóch chłopców reprezentowało Pruszków na mistrzostwach Polski — koszykówka młodzików, która to drużyna zdobyła Mistrzostwo Polski Szkół Podstawowych. Byli to Dariusz Józefowicz i Tomasz Ziemiński.²²⁾

W 1980 r. dziewczęta zajęły IV miejsce w WOM-koszykówka młodziczek. Były to: dwie siostry bliźniaczki Helena i Beata Kazimierczakówny, Krystyna Matela, Ewa Sapińska, Lidia Ulięyn, Ewa Kuziela, Agnieszka Kadzikiewicz, Grażyna Michalska. Te same dziewczęta wywalczyły również III miejsce w Ogólnopolskich Mistrzostwach Szkół Podstawowych — „Tarnów 80”.

* * *

W reasumpcji pragnę podkreślić, że prawie wszyscy wychowankowie naszej Szkoły kontynuowali naukę: jedni w zasadniczych szkołach zawodowych, drudzy w szkołach średnich, a około 30% ukończyło wyższe uczelnie. Na przestrzeni lat wychowankowie naszej Szkoły objęli różne miejsca pracy, zaczynając od wysokokwalifikowanych robotni-

¹⁹⁾ Kronika Szkolna — relacja Cezarego Grzelaka (nauczyciela i trenera).

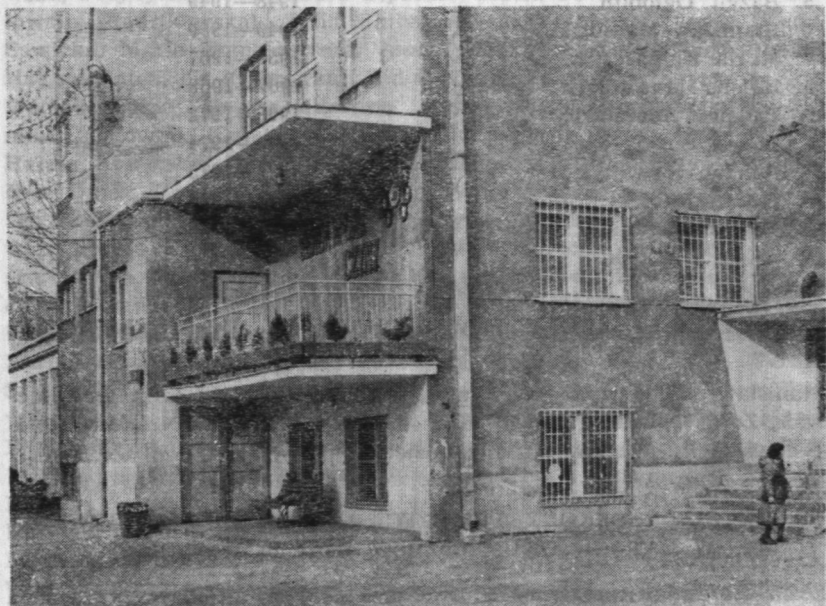
²⁰⁾ Dane uzyskane od Cezarego Grzelaka i Krzysztofa Kowalczyka.

²¹⁾ Przegląd Sportowy 1972 r. zima (artykuł znajduje się w Kronice Szkolnej).

²²⁾ „Sztandar Młodych” kwiecień 1979 r. artykuł „Zapach tradycji”.

ków, a kończąc na stanowiskach eksponowanych w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej, w placówkach naukowych, urzędach i instytucjach. Zręby zaś swych intelektualnych, moralnych i życiowych możliwości zdobywali właśnie tu w Szkole Podstawowej nr 6 im. H. Sienkiewicza.

Autorka niniejszego szkicu dziejów Szkoły, w której od wielu lat jest nauczycielką historii, zdaje sobie sprawę z braków i niedociągnięć

Fragment obecnego budynku Szkoły (wejście od ul. Lipowej)

tego opracowania, dlatego zwraca się z serdeczną prośbą do osób zainteresowanych o nadsyłanie uwag, opinii, uzupełnień na adres: Pruszkowskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe w Pruszkowie, ul. Kraśzewskiego 5.

ELŻBIETA SIEROCIŃSKA

MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE

KIEROWNICY I DYREKTORZY SZKOŁY IM. H. SIENKIEWICZA W PRUSZKOWIE

1. Stanisław Kalbarczyk	1938—1939
2. Zofia Sadowska	1939—1941
3. Stanisław Nizański	1941—1942 oraz 1943—1948
4. Jajus	1943
5. Bazyli Ogłoblin	1948—1949
6. Stanisław Moczulski	1949—1950
7. Maria Kalbarczyk	1950—1967
8. Helena Musialik	1967—1968
9. Tadeusz Adamowicz	1968—1972
10. Alicja Buze	1973—1974
11. Bohdan Szewczyk	1974—1975
12. Stefan Rybicki	1975—1978
13. Teresa Stefaniak	1978—1980
14. Alicja Chłopek	1980—

NAUCZYCIELE SZKOŁY POWSZECHNEJ IM. H. SIENKIEWICZA W LATACH 1938—1939

Stanisław Kalbarczyk (kierownik), Waclaw Bargiel, Zofia Bereśniewicz, Zofia Cybulska, Helena Korzeniewska, Stanisław Nizański, Zofia Sadowska, ks. Waclaw Herr (katecheta).

NAUCZYCIELE SZKOŁY POWSZECHNEJ IM. H. SIENKIEWICZA W LATACH OKUPACJI (być może lista niepełna)

Zofia Bereśniewicz, Henryka Braulińska, Maria Kalbarczyk, Helena Korzeniewska, Anna Kowalska, Stanisław Nizański, Zofia Sadowska, Jajus, Bohdan Zieliński, ks. Waclaw Herr, Czesław Lubański.

NAUCZYCIELE SZKOŁY POWSZECHNEJ (PODSTAWOWEJ I LICE- ALNEJ) IM. HENRYKA SIENKIEWICZA W PRUSZKOWIE W LATACH 1945—1951 (być może lista niepełna)

Waclaw Bargiel, Zofia Bereśniewicz, Zofia Cybulska, Helena Korzeniewska, Stanisław Nizański, Zofia Sadowska, Waclaw Herr (ksiądz), Jajus, Henryka Braulińska, Maria Kalbarczyk, Walentyna Kowalik, Janina Kozłowska, Katarzyna Molińska, Waclaw Przybyłowski, Jadwiga Radomska, Stanisław Moczulski, Alina Żarska, Maria Ogłoblin, Zofia Fiedorowicz, Roman Kilarski, Wojciech Wyganowski, Janina Szymborska, Irena Marynowska, Janina Żelechowska, Maciej Modzelewski, Waclaw Prusak, Bazyli Ogłoblin, Janina Szulecka, Janina Walnik, Maria Pawlicka, Czesław Lubański.

NAUCZYCIELE SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. H. SIENKIEWICZA
W PRUSZKOWIE W LATACH 1951—1980 (lista niepełna)

Janina Kozłowska, Maria Kalbarczyk, Zofia Bereśniewicz, Lewandowska, Halina Korzeniowska, Mieczysław Gos, Henryka Braulińska, Furmankiewicz, Katarzyna Molińska, Zofia Walkowicz, Jadwiga Radomska, Helena Wodzyńska, Ryszard Michalski, Stanisław Czajka, Maria Kosmowska, Przybylska, Aleksandra Lipińska, Maria Pawlicka, Barbara Holownia (Radzikowska), Zofia Skibniewska, Baniewska, Teresa Duda, Sawicka, Maria Tomaszewska, Janina Brodowa, Irena Tomaszewska, Halina Mateusiak (Ostrzycka), Lidia Sójka (Pokropek), Krystyna Kur, Wacław Kurzaj, Helena Gilewicz, Lucyna Kowalcyk (Muraszew). Janina Chodownik (Ostaszkievicz), Wanda Balwin, Teresa Marchwińska, Halina Rowińska, Helena Musialik, Regina Rokita, Elżbieta Perucka, Ewa Gajek, Zofia Majcherczyk, Krystyna Wasiluk, Katarzyna Zielińska (Rosińska), Piotr Zygmunt, Krystyna Burchard, Helena Budynowicz, Józefa Kopeć, Lidia Kot, Stanisław Górecki, Elżbieta Kłodzińska, Hanna Smoktunowicz, Janina Gmoch, Elżbieta Zietruczuk (Sierocińska), Danuta Szymańczak (Sydry), Hanna Kramarczyk (Nerkowska), Pisarek, Jurek, Mirosława Rybicka, Weronika Hasik, Alicja Buze, Bulli, Karpiński, Hajewski, Zofia Jankowska, Stefania Kowalcyk, Teresa Szczawińska, Teresa Brożewicz, Helena Manterys, Izabela Pszczółkowska, Łucja Mrozowska, Stanisław Drozdowicz, Antoni Krizar, Maria Bochyńska, Anna Banach, Lucjan Piekarski, Janina Szadkowska, Walentyna Kocoń, Stanisław Cichosz, Małgorzata Sokołowska, Adam Lessing, Helena Karwacka, Halina Krzyżańska, Grażyna Bawolec, Adam Rusinek, Maria Szczepkowska, Barbara Szolc, Bohdan Szewczyk, Maria Miłek, Jadwiga Wolniewicz, Krystyna Wasilu, Józefa Szumiłowska, Wanda Lechowska, Hanna Piłatowicz, Łukasiewicz, Gajewski, Jadwiga Bartkowicz, Janina Gutowska, Władysława Hambura, Bronisława Kęпка, Janina Szadkowska, Genowefa Szkup, Jerzy Kwasiłborski, Amelia Mróz, Krystyna Łubek, Irena Wiñniewska, Jadwiga Mikołajczyk, Maria Sybilska, Tadeusz Adamowicz, Halina Marszycka, Krystyna Bereśniewicz, Irmina Binka (Nowak), Helena Bujalska (Nowowiejska), Teresa Putra, Danuta Włodarska, Jadwiga Zemelko, Zofia Józwiak, Baudonim, Jadwiga Kutrzeba, Maria Majewska, Danuta Mąka (Lelejko), Maria Milczarska, Janina Nowocień, Anna Szymańska, Jadwiga Szyncler, Elżbieta Mazurkiewicz, Anna Meissner, Anna Siudek, Józefa Rogozińska, Barbara Tarkowska, Maria Tulik, Helena Jósko, Józefa Radziszewska, Helena Budynowicz, Teresa Sieradzka, Wanda Koleska, Alina Pogłowska, Helena Jaśkowska, Krystyna Izdebska, Aleksandra Kwasiłborska, Zofia Michalak, Stefan Rybicki, Jolanta Janiec (Rybicka), Alina Bojanowicz, Krystyna Dobrowolska, Irena Dziecioł, Cezary Grzełak, Anna Jasińska, Teresa Haligowska, Alicja Wołoszyn, Jadwiga Gąsior, Weronika Limanowicz (Jabłońska), Irena Stasiak, Waldemar Ku-

ziel, Maria Majewska, Małgorzata Figura, Hanna Łodygowska, Anna Juszcak, Krzysztof Kowalczyk, Henryka Pilecka, Teresa Stefaniak, Sławomir Placha, Helena Rozbicka, Mirosław Łakomski, Elżbieta Gałka, Alicja Chłopek, Mirosława Zawal.

**NAUCZYCIELE SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. H. SIENKIEWICZA
ODZNACZENI W LATACH 1970—1981**

Adamowicz Tadeusz	Odnazka XXV-lecia Ziemi Pruszkowskiej 1970 r.
Balwin Wanda	Złoty Krzyż Zasługi 1977 r.
Budynowicz Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1973 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej 1981 r.
Banach Anna	Złoty Krzyż Zasługi 1974 r.
Bartkowicz Jadwiga	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Bujalska Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Czajka Stanisław	Złota Odznaka za Zasługi dla woj. warszawskiego
Chłopek Alicja	Złoty Krzyż Zasługi 1980 r.
Duda Teresa	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Dzięcioł Irena	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Gutowska Janina	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Izdebska Krystyna	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Jaśkowska Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Jósko Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Kramarczyk Hanna	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Kępka Bronisława	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej 1981 r.
Korzeniewska Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1980 r.
Kolecka Wanda	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Kowalczyk Stefania	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r. Złota Odznaka ZNP 1979 r.
Kozłowska Janina	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Kutrzeba Jadwiga	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Karwacka Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1977 r.
Kłodzińska Elżbieta	Złoty Krzyż Zasługi 1978 r.
Lechowska Wanda	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Michalak Zofia	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Marszycka Halina	Złoty Krzyż Zasługi 1977 r.
Perucka Elżbieta	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Pilecka Henryka	Odnazka Janka Krasickiego 1977 r.
Piekarski Lucjan	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Popławska Alina	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Radziszewska Józefa	Złoty Krzyż Zasługi 1974 r.
Radomska Jadwiga	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Rogozińska Józefa	Złoty Krzyż Zasługi 1980 r.
Rosińska Katarzyna	Złoty Krzyż Zasługi 1981 r.

Szolc Barbara	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej 1979 r. Srebrna Odznaka „Za zasługi dla Warszawy” 1980 r.
Szafraniec Anna	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Stefaniak Teresa	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Sieradzka Teresa	Złoty Krzyż Zasługi 1976 r.
Sierocińska Elżbieta	Złoty Krzyż Zasługi 1980 r. Srebrna Odznaka „Za zasługi dla Warszawy” 1981 r.
Szyndler Jadwiga	Złoty Krzyż Zasługi 1981 r.
Siudek Anna	Złoty Krzyż Zasługi 1981 r.
Tomaszewska Marta	Srebrny Krzyż Zasługi 1970 r.
Tomaszewska Irena	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r. Odznaka XXV-lecia Ziemi Pruszkowskiej 1970 r. Odznaka XXX-lecia Wyzwolenia Ziemi Pruszkowskiej 1975 r. Złota Odznaka ZNP 1976 r. Złota Odznaka „Za zasługi dla Warszawy” 1979 r.
Wałkiewicz Zofia	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Wolniewicz Jadwiga	Złoty Krzyż Zasługi 1975 r.
Wiśniewska Irena	Złoty Krzyż Zasługi 1979 r.
Wasiłuk Krystyna	Złota Odznaka ZNP 1979 r. Srebrna Odznaka „Za zasługi dla Warszawy” 1980 r. Złoty Krzyż Zasługi 1980 r.
Wodzyńska Helena	Złoty Krzyż Zasługi 1980 r.
Molińska Katarzyna	Złoty Krzyż Zasługi 1952 r.
Kalbarczyk Maria	Złoty Krzyż Zasługi 1958 r.
Żumiłowska Józefa	Złoty Krzyż Zasługi

Wdrożenie się w roku 1923 na ul. Narodowej w Pruszkach - Złotowie. Przy obrotu tej ulicy z ulicą 3-go Maja (dotychczasowa przeczelnia w kierunku Kołomyżki). Było to miejsce wiodące 1-ego Maja i 3-go Maja. To 1-go Maja zbiorali się na ulicy robotnicy Pruszkowi, a na 3-go Maja z Warszawy. Charakterystyczne były obchody 1-ego Maja w Pruszkach, były one tylko formą, że w dzień uroczystości wzięli udział w paradowaniu, a w drugiej połowie dnia odbył się koncert. Wówczas to w Pruszkach, Karol Sienkiewicz i wybrani z niego zostali zamordowani przez Niemców.

Często wspominać o Sienkiewiczu. Zmarł w 1945 roku. Jego żona, Janka Berent, żyje w Warszawie. Nie wspominać jednak o Sienkiewiczu.